

**Цабієв О. М., проф.,
Гогунський В. Д., проф.**

**КРЕДИТНО-МОДУЛЬНА СИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ
НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ: ТЕРМІНИ І ПОНЯТТЯ**

Вступ. Передумовою входження України до єдиної Європейської зони вищої освіти є досягнення системою вищої освіти України цілей Болонського процесу. Підвищення якості вищої освіти, конкурентоспроможності вищих навчальних закладів та престижу національної вищої освіти потребують введення в дію системи стандартів вищої освіти з урахуванням специфіки кредитно-модульної системи та створення системи оцінювання якості освіти студентів, яка найбільш адаптована до вимог Болонської декларації. Необхідно забезпечити академічну мобільність студентів у вітчизняному та європейському освітянському просторі й створити передумови взаємного визнання дипломів державного зразка про вищу освіту на принципах, передбачених Європейською кредитно-трансферною та акумулюючою системою (ECTS).

Мета та завдання. Метою впровадження *кредитно-модульної системи організації навчального процесу* (КМСОНП) є входження України до Європейської зони вищої освіти, підвищення якості та престижу української вищої освіти у світовому освітньому просторі.

Основні завдання КМСОНП:

- адаптація ідей ECTS до системи вищої освіти України;
- забезпечення можливості навчання студентів за індивідуальною варіативною частиною освітньо-професійної програми, що сформована за вимогами замовників та побажаннями студента і сприяє його саморозвитку і відповідно підготовці до життя у вільному демократичному суспільстві;
- стимулювання учасників навчального процесу з метою досягнення високої якості вищої освіти;
- унормування порядку надання можливості студенту отримання професійних кваліфікацій відповідно до ринку праці.

Основні терміни і поняття. КМСОНП — це модель організації навчального процесу, яка ґрунтується на поєднанні модульних технологій навчання та залікових освітніх одиниць (залікових кредитів). КМСОНП базується на таких поняттях:

- *заліковий кредит* — одиниця виміру навчального навантаження, необхідного для засвоєння змістових модулів або блока змістових модулів;
- *модуль* — задокументована завершена частина освітньо-професійної програми (навчальної дисципліни, практики, державної атестації), яка реалізується відповідними формами навчального процесу;
- *змістовий модуль* — це система навчальних елементів, яка поєднана за ознакою відповідності певному навчальному об'єктові.

Для впровадження КМСОНП вищий навчальний заклад повинен мати три основних елементи ECTS:

- *інформаційний пакет* — загальна інформація про університет, назва напрямів, спеціальностей, спеціалізацій спеціальностей, анотації (змістові модулі) із зазначенням обов'язкових та вибіркових курсів, методики і технології викладання, залікові кредити, форми та умови проведення контрольних заходів, система оцінювання якості освіти тощо;
- *договір про навчання* між студентом і вищим навчальним закладом (напрямок, освітньо-кваліфікаційний рівень, порядок і джерела фінансування, порядок розрахунків);
- *академічна довідка оцінювання знань*, яка засвідчує досягнення студента в системі кредитів щодо обсягів зарахованих дисциплін, а також якості їх опанування за шкалою успішності ВНЗ та за системою ECTS.

Формування *індивідуального навчального плану* студента здійснюється на підставі переліку змістових модулів, що сформовані на основі структурно-логічної схеми підготовки фахівців. Навчальна дисципліна формується як система змістових модулів, передбачених для засвоєння студентом, об'єднаних у блоки змістових модулів — розділів навчальної дисципліни.

Реалізація індивідуального навчального плану студента здійснюється за час, який не перевищує граничного терміну навчання. *Нормативний термін навчання* визначається на підставі галузевих стандартів вищої освіти. *Граничний термін* може перевищувати нормативний

на 1 рік. Різниця між граничним і нормативним термінами не фінансується з державного бюджету.

Індивідуальний навчальний план студента включає *нормативні та вибіркові змістові модулі*, що можуть поєднуватися у певні навчальні дисципліни. *Нормативні змістові модулі* необхідні для виконання вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики. Сукупність нормативних змістових модулів визначає обов'язкову складову індивідуального навчального плану студента. *Вибіркові змістові модулі* забезпечують підготовку за варіативною частиною освітньо-кваліфікаційної характеристики. Вони дають можливість здійснювати підготовку за спеціалізацією певної спеціальності та сприяють академічній мобільності і поглибленій підготовці в напрямках, визначених характером майбутньої діяльності.

Змістові модулі нормативних навчальних дисциплін гуманітарного та соціально-економічного циклу і природничо-наукового циклу при підготовці студентів на споріднених напрямках повинні бути *уніфікованими в установленому порядку*.

Індивідуальний навчальний план студента за певним напрямом формується особисто студентом під керівництвом *куратора* в КМСОНП.

Формування індивідуального навчального плану студента за певним напрямом *передбачає можливість індивідуального вибору* змістових модулів (дисциплін) з дотриманням послідовності їхнього вивчення відповідно до структурно-логічної схеми підготовки фахівців. При цьому сума обсягів обов'язкових та вибіркових змістових модулів, передбачених для вивчення за навчальний рік, повинна становити не менше ніж 60 залікових кредитів.

Спорідненість напрямів підготовки визначається спільністю переліку змістових модулів, які відносяться до нормативної складової індивідуального навчального плану студента цих напрямів підготовки, коли різниця між обсягами необхідних змістових модулів може бути засвоєна студентом у межах граничного терміну підготовки.

Зарахування змістових модулів (дисциплін) індивідуального навчального плану здійснюється за результатами поточного або підсумкового контролю якості освіти студента протягом навчального року, як правило, без організації заліково-екзаменаційних сесій. *Система оцінювання* має бути стандартизованою та формалізованою.

За наказами Міносвіти України для впровадження КМСОНП слід дотримуватися таких принципів:

- *Порівняльної трудомісткості кредитів*, що полягає в досягненні кожним студентом встановлених ECTS норм, які забезпечують академічну мобільність студентів, державне й міжнародне визнання результатів освіти на конкретних етапах виконання студентом індивідуального навчального плану.
- *Кредитності* — декомпозиції змісту освіти й навчання на відносно єдині та самостійні за навчальним навантаженням студентів частки, які забезпечують:
 - а) на рівні індивідуального навчального плану — набір (акумулявання) заданої кількості кредитів, які відповідають розрахунковій нормі виконання студентом навчального навантаження;
 - б) на рівні вивчення навчальної дисципліни — набір (акумуляція) заданої для даної дисципліни кількості кредитів, що включають в себе виконання необхідних видів робіт, які передбачені програмою вивчення дисципліни.
- *Модульності* — визначає підхід до організації оволодіння студентом змістовими модулями і відображається через специфічну для модульного навчання організацію методів і прийомів навчально-виховних заходів, основним змістом яких є активна самостійно-творча пізнавальна діяльність.
- *Методичного консультування* — полягає в науковому та інформаційно-методичному забезпеченні діяльності учасників освітнього процесу.
- *Організаційної динамічності* — полягає в забезпеченні можливостей зміни змісту навчання з урахуванням динаміки соціального замовлення і потреб ринку праці.
- *Гнучкості та партнерства* — полягає в такій побудові системи освіти, щоб зміст навчання й шляхи досягнення цілей освіти та професійної підготовки відповідали індивідуальним потребам і можливостям студента.
- *Пріоритетності змістової й організаційної самостійності та зворотного зв'язку* — полягає у створенні умов навчання, що вимірюється та оцінюється результатами самостійної пізнавальної діяльності студентів.
- *Науковості та прогностичності* — полягає у побудові стійких зв'язків змісту навчання з науковими дослідженнями.
- *Технологічності та інноваційності* — полягає у використанні ефективних педагогічних й інформаційних технологій, що сприяє якіс-

ній підготовці фахівців та входженню в єдиний інформаційний та освітній простір.

- *Усвідомленої перспективи* — полягає в забезпеченні умов для глибокого розуміння студентом цілей освіти та професійної підготовки, а також можливості їх успішного досягнення.
- *Діагностичності* — полягає в забезпеченні можливості оцінювання рівня досягнення та ефективності, сформульованих і реалізованих в системі, цілей освіти та професійної підготовки.

Форми організації навчального процесу в умовах КМСОНП: лекційні, практичні, семінарські, лабораторні та індивідуальні заняття, всі види практик та консультацій, виконання самостійних завдань студентів та інші форми і види навчальної та науково-дослідницької діяльності студентів.

Контроль успішності студента. Контроль успішності студента здійснюється з використанням методів і засобів, що визначаються вищим навчальним закладом, реєструються прийнятим у вищому навчальному закладі чином з обов'язковим переведенням оцінок до шкал національної та ECTS (табл.).

Таблиця

Приклад відповідності оцінок успішності за різними шкалами

За шкалою ECTS	За національною шкалою	За шкалою навчального закладу (як приклад)
A	5 (відмінно)	90—100
BC	4 (добре)	75-89
DE	3 (задовільно)	60-74
FX	2 (незадовільно) з можливістю повторного складання	35-59
F	2 (незадовільно) з обов'язковим повторним курсом	1-34

ПЕРЕВЕДЕННЯ, ВІДЧИСЛЕННЯ, ПОНОВЛЕННЯ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ

Загальний порядок переведення, відрахування, поновлення студентів та переривання їхнього навчання не змінюється.

При переведенні зараховуються результати навчання з дисциплін шляхом порівняння кількості залікових кредитів і обсягу змістових модулів. Академічна різниця нормативних змістових модулів не повинна перевищувати, як правило, 5 навчальних дисциплін.

Відчислення студента за академічну неуспішність здійснюється у випадках незарахування результатів семестрових контролів 3-х і більше змістових модулів або у зв'язку з неможливістю сформулювати індивідуальний план на наступний рік внаслідок незарахування йому запланованих змістових модулів та обмежень, накладених структурно-логічною схемою підготовки, а також за порушення умов договору про навчання.

СТИПЕНДІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТУДЕНТІВ

Стипендіальне забезпечення студентів здійснюється за підсумками виконання індивідуального навчального плану на основі «Порядку призначення, виплати та розмірів стипендіального забезпечення учнів, студентів, курсантів, слухачів, клінічних ординаторів, аспірантів і докторантів», затвердженого Кабінетом Міністрів України від 08.08.2001 р. № 950.

КОНТРОЛЬ ЗА ІНДИВІДУАЛЬНИМ НАВЧАЛЬНИМ ПЛАНОМ СТУДЕНТА

Надання кваліфікованих консультацій щодо формування індивідуального навчального плану студента, його реалізації протягом всього періоду навчання покладається на куратора. Куратором може бути науково-педагогічний працівник випускової кафедри, як правило, професор або доцент, ґрунтовно обізнаний з вимогами відповідних галузевих стандартів вищої освіти.

Куратор призначається наказом ректора.

На куратора покладається виконання таких завдань:

- ознайомлення студентів з нормативно-методичними матеріалами, які регламентують організацію навчального процесу;

- надання рекомендацій щодо формування індивідуального навчального плану студентів з урахуванням засвоєних змістових модулів (навчальних дисциплін) за час перебування в інших вищих навчальних закладах;
- погодження індивідуального навчального плану студента та подання його на затвердження декану факультету (директору інституту);
- контроль виконання індивідуального навчального плану студента на підставі відомостей про зараховані залікові кредити з подальшим поданням пропозицій щодо продовження навчання студента або щодо його відчислення.

Куратор має право: відвідувати всі види занять студента згідно з його індивідуальним навчальним планом; подавати пропозиції деканові факультету (директорові інституту) щодо переведення на інший курс, відчислення та заохочення студента; брати участь у засіданнях кафедри та вчених рад факультетів (інститутів); подавати пропозиції щодо покращення навчального процесу.

ОСОБЛИВОСТІ НОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО НАВАНТАЖЕННЯ

В умовах проведення педагогічного експерименту з КМСОНП встановлюються норми часу для перевірки модульних контрольних робіт, що виконуються під час аудиторних занять — 0,25 год. на одного студента; перевірка і приймання модульних контрольних робіт, що виконуються під час самостійної роботи — 0,33 год.

Норми часу щодо підсумкового контролю, які слід визначати як проведення семестрових іспитів регламентовані наказом МОН від 07.08.2002 р. № 450 «Про затвердження норм часу для планування і обліку навчальної роботи та переліків основних видів методичної, наукової й організаційної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про вищу освіту» від 17.01.2002 р. № 2984-111
2. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. № 40-V

3. Державний класифікатор професій ДК 003-95,
4. Державний класифікатор видів економічної діяльності ДК 009-96,
5. Комплексі нормативних документів для розробки складових системи стандартів вищої освіти (додаток № 1 до наказу Міносвіти України від 31.07.98 р. № 285 зі змінами та доповненнями, що введені розпорядженням Міністерства освіти і науки України від 05.03.2001 р. № 28-р)